

ΠΑΣΧΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Το Ιουλιανό και το Γρηγοριανό Ημερολόγιο και η σχέση τους με το Πάσχα

Το Ιουλιανό Ημερολόγιο

Το αρχαίο ρωμαϊκό ημερολόγιο χρονολογείται από την εποχή του Νουμά Πομπηλίου. Σύμφωνα με αυτό το ημερολόγιο, κάθε έτος είχε 12 μήνες, οι 4 από τους οποίους είχαν 31 ημέρες, άλλοι 7 είχαν 29 μέρες και ο Φεβρουάριος είχε 28 ημέρες. Δύο φορές κάθε 4 χρόνια, παρεμβάλλονταν στο έτος ένας εμβόλιμος μήνας (Mercedonius). Ωστόσο, οι ποντίφικες που είχαν αναλάβει το «καθήκον» αυτής της παρεμβολής (οι ποντίφικες στην αρχαία Ρώμη ήταν αρχιερείς, όπως θα λέγαμε σήμερα) δεν εφάρμοζαν πάντα το «μέτρο» αυτό. Επίσης, είχε δημιουργηθεί μια τεράστια απόκλιση ανάμεσα στην ημερομηνία της εαρινής ισημερίας και την πραγματικότητα, που προκαλούσε ακόμα μεγαλύτερη σύγχυση. Έτσι, το 46 π.Χ. ο Ιούλιος Καίσαρας κάλεσε τον Αλεξανδρινό αστρονόμο Σωσιγόνη, να τον συμβουλευτεί σχετικά με τη μεταρρύθμιση του ημερολογίου.

Ο Ιούλιος Καίσαρας

Ο Σωσιγόνης απέκλεισε κάθε σχέση του ημερολογίου με τα σεληνιακά φαινόμενα. Έτσι καθορίστηκε ως μέση διάρκεια του έτους, χρονικό διάστημα 365 και $\frac{1}{4}$ ημερών. Το πρόβλημα που προέκυψε από την ύπαρξη του κλάσματος, λύθηκε με την υιοθέτηση ενός τετραετούς κύκλου. Τρία από τα χρόνια του κύκλου αυτού είχαν 365 ημέρες και το τέταρτο, το δίσεκτο, 366 ημέρες. Η εμβόλιμη αυτή ημέρα χαρακτηρίστηκε «δισ έκτα» (λατ. bis - sexto - kalendae).

Το έτος 8 π.Χ. ο Οκταβιανός Αύγουστος, ο πρώτος Ρωμαίος αυτοκράτορας, φαίνεται ότι έκανε κάποιες μετατροπές στο ημερολόγιο του Ιουλίου Καίσαρα, ο οποίος, ωστόσο, είναι ο ... νονός του ημερολογίου αυτού, που θεοσιώθηκε στις μέρες της εξουσίας του και έμεινε γνωστό ως Ιουλιανό Ημερολόγιο. Η επίσημη καθιέρωση της εβδομάδας των 7 ημερών έγινε τον 4ο αιώνα από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο.

Το Γρηγοριανό Ημερολόγιο

Με το πέρασμα των χρόνων και των αιώνων, άρχι-

σαν να παρουσιάζονται προβλήματα από τη χρήση του Ιουλιανού Ημερολογίου, καθώς, σε σχέση με το τροπικό έτος, η διάρκεια του οποίου είναι 365 μέρες, 5 ώρες, 48 πρώτα λεπτά και 46 δευτερόλεπτα, το έτος που είχε «υιοθετηθεί» από το Ιουλιανό Ημερολόγιο ήταν μεγαλύτερο κατά 11 λεπτά και 14 δευτερόλεπτα. Επίσης, υπήρχαν και λόγοι θρησκευτικοί, με κυριότερο τον καθορισμό της ημέρας που έπρεπε να εορταστεί το Πάσχα. Από το 1545 υπήρχαν προσπάθειες από τη Δυτική Εκκλησία για να διορθωθεί το σφάλμα αυτό. Δεν βρέθηκε ικανοποιητική λύση ως το 1572, οπότε στον παπικό θρόνο ανέβηκε ο Γρηγόριος ΙΓ'. Αυτός, βρήκε κάποιες προτάσεις έτοιμες και εξέδωσε μια «βούλα» (επίσημο έγγραφο), που άρχισε να επεξεργάζεται ο Ιησουΐτης αστρονόμος Clavius (1537-1612), με βάση τις προτάσεις του αστρονόμου και φυσιολόγου Luigi Lilio, γνωστότερου ως Aloysius Lilius, ο οποίος πέθανε το 1576.

Η παπική βούλα εμφανίστηκε τον Φεβρουάριο του 1582. Για την επαναφορά της εαρινής ισημερίας στις 21 Μαρτίου, καθορίστηκε να παραλειφθούν 10 ημέρες του Οκτωβρίου. Έτσι, από τις 4 Οκτωβρίου 1582, υπήρξε μετάβαση στις 15 Οκτωβρίου 1582.

Επίσης, έγινε αποδεκτή για το ημερολογιακό έτος η διάρκεια των 365,2422 ημερών, έτσι ώστε αυτό να προσεγγίσει όσο το δυνατόν περισσότερο το τροπικό έτος. Η βούλα θέσπιζε ακόμα κανόνες για τον προσδιορισμό της ημερομηνίας του εορτασμού του Πάσχα.

Το ημερολόγιο αυτό, γνωστό ως Γρηγοριανό, από τον Πάπα Γρηγόριο ΙΓ', άρχισε να ισχύει αμέσως, από το 1582 δηλαδή, στις ρωμαιοκαθολικές χώρες. Ωστόσο, συνάντησε σφοδρές αντιδράσεις που έφταναν στα όρια της εχθρότητας, στις ορθόδοξες και προτεσταντικές χώρες.

Πάπας Γρηγόριος ΙΓ'

Τα προτεσταντικά κράτη της Γερμανίας υιοθέτησαν το Γρηγοριανό Ημερολόγιο το 1700, η Βρετανική Αυτοκρατορία (και οι Η.Π.Α., όπως και οι άλλες αποικίες των Βρετανών εκείνη την εποχή) το 1752, η Σουηδία το 1753 κλπ.

Οι ορθόδοξες Εκκλησίες δεν το δέχθηκαν. Μάλιστα, ο Πατριάρχης Ιερεμίας Β' ο Τρανός, που κλήθηκε από τον Πάπα Γρηγόριο ΙΓ' να εισαγάγει το νέο ημερολόγιο, συγκάλεσε θρησκευτική σύνοδο και απάντησε αρνητικά, με το επιχείρημα ότι αποτελεί προσπάθεια προσπλυτισμού των ορθόδοξων χριστιανών. Έπρεπε να φτάσουμε στα τέλη του 19ου αιώνα, 400 και πλέον χρόνια μετά το 1582, για να αρχίσουν από την πλευρά της Ορθόδοξης Εκκλησίας κινήσεις για υιοθέτηση του Γρηγοριανού Ημερολογίου.

«Κινήσεις» για αλλαγή του ημερολογίου και στην Ελλάδα

Έπρεπε να φτάσουμε στο 1895, οπότε ο Οικουμενικός Πατριάρχης Άνθιμος Ζ' έξεφρασε την ευχή όλες οι χριστιανικές Εκκλησίες να αποκτήσουν το ίδιο ημερολόγιο. Το 1902, ο Οικουμενικός Πα-

τριάρχης Ιωακείμ Γ' έστειλε εγκύκλιο σε όλες τις ορθόδοξες Εκκλησίες, με την οποία ζητούσε τις απόψεις τους σχετικά με το θέμα του ημερολογίου. Ακολούθησαν όμως, όπως είναι γνωστό, μια σειρά από γεγονότα, πόλεμοι κλπ., που έφεραν την αλλαγή αυτή σε δεύτερη μοίρα. Κομβικός ήταν ο ρόλος, στην εισαγωγή του νέου Ημερολογίου, του καθηγητή Δημητρίου Αιγινήτη (1862 - 1934), στον οποίο θα αναφερθούμε εκτενώς παρακάτω.

Ο Δ. Αιγινήτης, αστρονόμος, πανεπιστημιακός και ακαδημαϊκός, εισήχθη το 1918, στην Πολιτεία, την εισαγωγή του Γρηγοριανού Ημερολογίου και το 1919, στην Εκκλησία, τη διόρθωση του Ιουλιανού Ημερολογίου. Το υπόμνημα του Δ. Αιγινήτη προς την Πολιτεία, διαβιβάστηκε από τον Υπουργό Παιδείας στην Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος. Η Ιερά Σύνοδος διόρισε επιτροπή, αποτελούμενη από τον Επίσκοπο Δημητριάδος Γερμανό ως Πρόεδρο, τον Επίσκοπο Ναυπακτίας Αμβρόσιο, τον αρχιμανδρίτη Χρυσόστομο Παπαδόπουλο, καθηγητή της Γενικής Εκκλησιαστικής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και μετέπειτα Αρχιεπίσκοπο Αθηνών (1923), τον Εμμανουήλ Ζολώτα, καθηγητή Θεολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και τον Δημήτριο Αιγινήτη, η οποία στις 6 Μαρτίου 1919, με τον καθηγητή Ζολώτα να μειοψηφεί, πρότεινε στην Εκκλησία, σε συνεννοήση με τις άλλες Ορθόδοξες Εκκλησίες, να υιοθετήσει όχι το Γρηγοριανό, αλλά ένα νέο, διορθωμένο Ημερολόγιο. Στις 20 Μαρτίου 1919, η Ιερά Σύνοδος ενέκρινε την πρόταση και πρόσθεσε, μεταξύ άλλων, ότι (η Πολιτεία) ... «είναι ελεύθερα να δεχθεί το Γρηγοριανόν ως Ευρωπαϊκόν Ημερολόγιον, της Εκκλησίας κρατούσης μέχρι του νέου επιστημονικού, το Ιουλιανόν».

Ακολούθησαν η μικρασιατική εκστρατεία, η μικρασιατική καταστροφή και φτάσαμε στον Ιανουάριο του 1923, οπότε η τότε κυβέρνηση διόρισε